

професійному напрямку. Тому розвиток - має бути пристрасною, турботою та наміченою метою кожного вчителя, він має заохочувати вчителів експериментувати з новими ідеями чи інструментами у контексті викладання, розмірковувати про те, як вони впливають на навчання їхніх учнів, приймати подальші рішення для досягнення поставлених цілей і ділитися своїм досвідом, для того, щоб з кожним днем ставати впевненішим і більш професійним, ніж був учора.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кушнірук С.А. *Педагогіка*. Курс лекцій:[навчальний посібник для студентів педуніверситетів]. Київ: НПУ, 2011
2. Костюк Г. С. *Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості* / За ред. Л. М. Проколієнко. К.: Рад. школа, 1989. 608 с.
3. Чобітько М. Г. Самовдосконалення студентів - майбутніх учителів - у процесі особистісно орієнтованої професійної підготовки. *Педагогіка і психологія*. 2004. № 1 (42). С. 57-70.
4. N Huzii, S Yekimov, S Kushniruk, S Yashanov Using a problem-based approach to improve the professional readiness of students of physical and mathematical specialties. *Journal of Physics: Conference. Series*, 2021

Швець Т. Е.,

кандидат педагогічних наук, заступник директора
з науково-методичної роботи Приватної школи «Афіни»,
м. Київ, Україна

ТЮТОРИНГ В СИСТЕМІ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ НІМЕЧЧИНИ

Анотація. Стаття присвячена аналізу досвіду впровадження тьюторингу у системі середньої освіти Німеччини. Автор звертається до витоків індивідуалізованого навчання у Німеччині, яке бере свій початок від ХІХ ст. У статті подано характеристику тьюторингу ровесників, який притаманний університетам Німеччини, тьюторингу в продуктивних школах та гімназіях, приватному тьюторингу, а також тьюторингу у системі дистанційного навчання.

Abstract. The article analyzes the experience of introducing tutoring in the secondary education system of Germany. The author refers to the origins of individualized education in Germany, which date back to the 19th century. The article characterizes the tutoring that exists in German universities, tutoring in productive schools and gymnasiums, private tutoring and tutoring in the distance learning system.

Однією з тенденцій розвитку сучасної освіти є її спрямованість на особистість людини. Така орієнтація виявляється у тому, що для сучасної школи стає важливим не лише знання, вміння та навички, які повинен отримати учень, а й розкриття його особистісного потенціалу, створення ситуацій вибору й успіху, що дають змогу учневі знайти свій шлях навчання та розвитку [1, с. 99]. Зазначені тенденції вирішуються за рахунок індивідуалізації в освіті, інтерес до якої все більше зростає, адже діючи в сфері освіти зосереджують свою увагу на індивідуальних відмінностях та засобах підвищення ефективності навчання, що, у свою чергу, призводить до запиту на тьюторський супровід в усіх країнах світу. Також, необхідність впровадження тьюторингу як технології індивідуалізації актуальна і в Україні, що чітко відображено у нормативних документах, а саме: в Концепції нової української школи, Законі України «Про освіту». Звідси і інтерес до зарубіжного досвіду впровадження тьюторингу в системі середньої освіти, який можна адаптувати під реалії сучасної української школи.

Фундаментальні дослідження у сфері тьюторингу містяться у працях зарубіжних дослідників: Д. Вуд (D. Wood), К. Топпінг (K. Topping), М. Брей (M. Bray), Д. Палфрейман (D. Palfreyman), В. Мор (W. G. Moore), Е. О'Брайнт (E. Q. O'Briant), А. Бжежинська (A. Brzezińska), М. Будзинський (M. Budzyński), А. Сарнат-Частко (A. Sarnat-Ciastko), К. Чайкі-Хелмінська (K. Czayka-Chełmińska) та вітчизняних вчених: С. Алексеевої, А. Бойко, Н. Демяненко, О. Іваницької, М. Іващенко, К. Осадчей. Проблеми впровадження тьюторингу у Німеччині розглядаються переважно у системі вищої освіти: праця О. Іваницької присвячена проблематики тьюторингу у закладах вищої освіти, у якій містяться важливі погляди автора на систему взаємовідносин між тьютором та студентом, що ґрунтується на партнерських стосунках; К. Осадча у статті аналізує тьюторські практики та досвід підготовки тьюторів у Німеччині. Дослідженням питань тьюторингу саме у системі середньої освіти Німеччини присвячені роботи М. Нунес і М. МакФерсон (Nunes M. V. & McPherson M.), М. Омерогуларії (Omerogullaria M.), С. Кристенса (Christensen S.).

Метою статті є аналіз досвіду впровадження тьюторингу у системі середньої освіти Німеччини.

Поняття тьюторингу стає все більш популярним у системі освіти, адже кожна дитина — це унікальна особистість, цінність сама по собі, яка має право на розкриття свого потенціалу та індивідуальну підтримку на цьому шляху. Освіта повинна підтримувати зростання учня як особистості, сприяти становленню в нього критичного та креативного мислення, емоційного інтелекту, вмінню вчитися, бути самостійним, вміти робити вибір, приймати рішення та нести відповідальність за свій вибір, своє майбутнє (в тому числі й за освіту).

У загальному розумінні тьюторинг можна визначити як педагогічну технологію, яка особливо ефективна, коли мова йде про розвиток потенціалу учня, а також мотивуванні його до самостійної діяльності. Полягає у регулярних, індивідуальних зустрічах тьютора з учнем, в межах яких вони спільно працюють над розвитком дитини. Тьюторинг дає увагу конкретному учню, можливість пристосувати шлях розвитку до його специфічної ситуації. Також, ця технологія відома тим, що сприяє розвитку талантів та сильних сторін учня [12]. Тьюторинг, разом з коучингом та менторингом, все частіше практикується в тих освітніх закладах, де акцент робиться на всебічний розвиток школярів та розвиток відповідальності за себе.

Зарубіжні дослідники та практики виділяють кілька видів тьюторської підтримки: академічна підтримка – спрямована на підвищення успішності учнів; піклування – допомога учням у складних ситуаціях, обговорення зовнішніх обставин, що впливають на навчання та життя, підтримка у визначенні подальших планів у навчанні та розвитку, допомога учням відчувати, що їх розуміння та цінності як особистість; особистісний та соціальний розвиток – допомога у розвитку навичок планування, цілепокладання, комунікації та співпраці, розвитку креативного та критичного мислення [7, с. 4].

Ті заклади освіти, які мають багаторічний досвід реалізації практики тьюторингу, відмічають його переваги у кількох сферах. Важливо визнавати, що проведення тьюторіалів (індивідуальних зустрічей тьютора з учнем) цінні та значно впливають на підвищення рівня успішності учнів, покращують їх особистісне зростання, зміцнюють мотивацію учнів до навчання, підвищують їх самовпевненість та самооцінку, розвивають самостійність учнів. Однак, варто зазначити, що тьюторинг позитивно впливає не лише на учнів, а також на тьюторів в тому числі. Переваги тьюторингу для вчителів, які працюють тьюторами полягають у тому, що вони краще розуміються на індивідуальних особливостях учнів; інформують інших педагогів про особливості учнів, що покращує освітній процес, адже вчителі враховують цю інформацію для планування навчальної діяльності; отримують задоволення та гордість від успіхів своїх підопічних; встановлюють взаємовідносини, які позитивно впливають на поведінку учнів та створюють атмосферу взаємоповаги. Для закладу освіти у цілому, який впроваджує тьюторинг, також відмічаються сприятливі зрушення, а саме: підвищення позитивної взаємодії між учнями та вчителями, сприяння позитивним змінам в учасників по відношенню як до викладання, так й до навчання; в кращу сторону змінюється загальна атмосфера в освітньому середовищі закладу; сприяння варіативності, врахуванню індивідуальних особливостей кожного учасника освітнього процесу.

Починаючи з 2000-х років, у німецьких школах зміст та форми навчання стають зорієнтовані на індивідуальні здібності й можливості кожного учня. Німеччина має свою історію в педагогіці, що передувала індивідуалізації. У XIX столітті у Німеччині з'являється розвивальне навчання А. Дістервега, який вважав, що головне завдання навчання — розвиток розумових здібностей дітей, що сприяє всебічному розвитку людини, а також моральне виховання дитини. А. Дістервег вважав, що правильно організоване навчання повинно будуватися з урахуванням трьох принципів: природовідповідності (урахування вікових та індивідуальних особливостей фізичного і психічного розвитку дитини); культуровідповідності (урахування умов, за яких живе дитина, національної культури); самодіяльності (намагання розвивати дитячу творчу активність) [4]. Пізніше з'являється Вальдорфська педагогіка Р. Штайнера, у якій основою є вільний розвиток дитини, повага до особистості дитини, розвиток особистості, інтересу до життя, сили волі та інших важливих людських якостей [3].

З середини 50-х рр. XX ст. у Німеччині актуалізується питання індивідуалізації в освіті, відповідно тьюторинг з'являється у системі вищої та середньої освіти. У 2009 році у Німеччині створено Тьюторську мережу у вищій школі (Netzwerk Tutorienarbeit an Hochschulen), яка створює місце та простір для обговорення та удосконалення тьюторських програм, координацію діяльності тьюторів в країні. У Німецьких університетах не існує єдиної моделі тьюторингу, усі використовують власні тьюторські технології, а Мережа служить обміну досвідом [2, с. 92]. Однак, спільним є те, що у Німеччині у вищій школі поширеним є тьюторинг «рівний-рівному», тобто тьюторинг ровесників (peer tutoring), коли студенти виступають у ролі тьюторів для своїх же однокурсників, або ж для молодших колег (cross-age-tutoring).

Тьюторинг ровесників – це гнучка стратегія у навчанні, в основі якої лежить принцип «рівний рівному», здійснюється за посередництвом однолітків, коли учні виступають у якості наставників. Варто зауважити, що тьюторинг ровесників не є взаємонавчанням, адже тьютор-ровесник не є професійним вчителем, не впливає на програми, навчальні матеріали, не оцінює тощо. Н. Фальчиков робить висновки, що впровадження тьюторингу ровесників повинно мати чітко узгоджену програму та стратегію, в якій зазначена мета (наприклад, підтримка у навчальній діяльності – у конкретній предметній сфері), визначені терміни, місце, тривалість самої програми та тьюторіалів (зустрічі тьютора з підопічним), критерії підбору пар: тьютор - підопічний, система підготовки тьюторів, їх підтримки з боку дорослих, моніторинг програми тощо [9, с. 158].

Тьюторинг в університетах у Німеччині спрямований перш за все на підвищення результативності навчання та успішності студентів. Також, важливо розрізняти у Німеччині тьюторинг і менторинг. Якщо тьютор у німецьких університетах це виключно студент, як помічник, асистент викладача, то ментор – це власне сам викладач, які здійснюють переважно психологічну та організаційну функцію і допомагають здебільшого першокурсникам, іноземним студентам та студентам з обмеженими можливостями [2, с. 95].

З середини XX ст. у Німеччині попит на індивідуалізоване навчання також з'явився у системі середньої освіти, що було реалізоване через, так звані, «продуктивні школи». Інтерес до таких шкіл був пов'язаний з розумінням того, що традиційна школа не задовольняє освітні потреби значної частини учнів. Метою продуктивної школи є підтримка учнів, які відчують труднощі у навчанні або взагалі не закінчили школу, але бажають отримати середню освіту, чи у спробах самостійно вибрати професію і включитися у трудове життя

вже на етапі шкільного навчання. Учні виконують індивідуальні програми та проекти самостійно (за такої організації навчального процесу уроків, як таких, немає). Основний спосіб групової роботи – обговорення заявлених учнями проблем, дискусія, рефлексія. Педагог у такому навчанні перестає бути просто формальним носієм знань та виконувачем функцій контролю, а стає консультантом проекту учня та його тьютором. Основними педагогічними методами є співпраця, консультування та психолого-педагогічна підтримка [6, с. 86]. Як зауважує один із вчителів продуктивної школи: «Я вже не вчитель-предметник, а освітній консультант. Разом з учнями я розробляю індивідуальну програму навчання. Я проводжу багато часу в індивідуальних освітніх консультаціях з молодими людьми, контакт набагато інтенсивніший і тому більш особистий». На місцях практичного навчання учнів підтримує їх «практичний наставник» [8]. Продуктивна школа тримається на трьох стовпах: культура, персоналізація та практично значуща діяльність. У Німеччині метою тьюторингу є моральне виховання та розвиток професійних компетенцій учнів на основі принципу індивідуалізації.

Продуктивні школи набули ще більшого поширення наприкінці ХХ ст. У 1996 р. продуктивне навчання було запроваджено в Берліні, де було об'єднано цим підходом 25 шкіл. З 2002 року сім середніх шкіл у Бранденбурзі, 21 середня школа в Саксонії-Ангальт запровадила продуктивне навчання. З 2005 року 27 середніх шкіл в Мекленбурзі-Передній Померанії розпочали програми продуктивного навчання та у 2006 році шість середніх шкіл запровадили продуктивне навчання в Тюрингії. З 2009 року вісім шкіл в Саксонії запровадили програми продуктивного навчання. Сьогодні продуктивне навчання (Productive Learning) запроваджується і в інших країнах ЄС [13]. Дослідники та практики продуктивного навчання називають його «суб'єкторієнтованим» навчанням, яке пов'язане з індивідуальним досвідом і застосуванням предметних компетенцій у реальних життєвих ситуаціях.

Також у Німеччині існує інститут приватного тьюторингу, який представлений як оффлайн форматом, так і онлайн. Багато німецьких дослідників визначають ефективність приватного тьюторингу як форми індивідуального навчання. Дискусії серед німецьких вчених точаться навколо питання кваліфікації тьюторів та результатів їх праці. Так, К. Гуїлл, яка багато років працює над темою ефективності приватного тьюторингу, робить висновки, що кваліфікація тьютора має пряме відношення до успішності учнів на іспитах. У своєму довготривалому дослідженні, яке охопило понад 8000 учнів, вона спиралась на шкільну модель Дж. Керролла (Carroll's Model of School Learning), яку адаптувала до приватного тьюторингу. У своїх висновках дослідниця стверджує, що приватний тьюторинг впливає на покращення успішності учнів, але найбільш позитивні результати має щодо некогнітивних наслідків, а саме: вплив на підвищення мотивації учнів до навчання, підвищення їх самооцінки та покращення загальної поведінки [10].

У Німеччині приватні тьютори займаються з учнями тільки від імені спеціальної організації. Заняття можуть проводитися в офісі організації оффлайн або онлайн, індивідуально або в маленьких групах. Один тьютор зазвичай дає уроки з кількох предметів, тому він сам визначає на який навчальний предмет варто робити більший наголос на заняттях. Отже, для вчителя, що дає додаткові уроки потрібно володіти тільки шкільною програмою [5]. Своєрідністю тьюторингу у Німеччині є те, що за тьютором ведеться адміністративний контроль, а учням після участі в тьюторській програмі видається сертифікат про оволодіння професійними компетенціями [2].

У початковій школі тьютора у Німеччині немає, але є вихователь. У гімназії, до якої йдуть діти після початкової школи тьютори можуть бути. За твердженням К. Осадчої до обов'язків тьютора гімназії входить: «відзначати пропущені заняття і завчасно повідомляти про критичну їх кількість; проводити консультації; підтримувати контакт з батьками неповнолітніх учнів; обговорювати причини зниження успішності з іншими вчителями; обговорювати з учнем його особисті проблеми; бути контактною і довіреною особою підопічних» [5].

Розвиток системи дистанційного навчання у Німеччині призвів до появи позицій е-тьютора – тьютори електронного навчання (E-Learning-Tutoren). Основними їх завданнями є допомога у засвоєнні нового навчального матеріалу з метою досягнення навчальних цілей учнів чи студентів. Звертаючись до онлайн тьюторингу, у німецькій науковій літературі можна зустріти різні тлумачення ролі тьютора в онлайн середовищі: лідер, модератор, фасилітатор, мотиватор, наставник, посередник і координатор. Однак, як свідчить аналіз літератури, більшість дослідників сходяться на точці зору, яка визначає онлайн тьютора як академічного наставника та зазначають чотири провідні функції його діяльності: педагогічна, яка включає в себе завдання відкриття та керівництва дискусією; соціальна, що передбачає створення комфортного та дружнього освітнього середовища; організаційна, яка окрім звичайних організаційних моментів також передбачає встановлення індивідуальних цілей для їх досягнення; технічна функція, яка включає компетентність тьютора в сфері ІКТ [11].

Таким чином, можна зробити висновки, що тьюторинг у Німеччині сьогодні набуває все більшого поширення, розширює межі свого використання, підлаштовується під запити суспільства, змінюється та стає все більш актуальним. Для нас аналіз впровадження тьюторингу у системі середньої освіти Німеччини є важливими як приклад реалізації принципу індивідуалізації у навчанні та вихованні, який можна модифікувати та адаптувати під реалії української школи, таким чином розширюючи тьюторські практики, які вже знайшли своє місце в системі середньої освіти України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гуманізація шкільної освіти в країнах ЄС та США. Трансформаційні процеси у шкільній освіті країн Європейського Союзу та США: монографія / А.П. Джурило, О.З. Глушко, О.І. Локшина та ін. К.: ТОВ «КОНВІ ПРІНТ», 2018. 192 с.

2. Іваницька О.С. Розвиток тьюторства у закладах вищої освіти Німеччини : дис... канд. пед. наук : 13.00.01. Львів. 2019, с. 270
3. Історія зарубіжної педагогіки: конспект лекцій / за ред. Л.В. Маляра та ін. Ужгород : ДВНЗ «УжНУ», 2020. 64 с.
4. Левківський М.В. Історія педагогіки: Навч._метод. посібник. Вид. 4-те, Навч. пос. Київ.: Центр учбової літератури, 2011. 190 с.
5. Осадча, К. П. Аналіз тьюторських практик та досвіду підготовки тьюторів у Німеччині. *Науковий вісник МНК імені В.О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. 2018. № 2 (61). С. 206-210.
6. Gordon, Edward E. The tutoring revolution: applying research for best practices, policy implications, and student achievement. Lanham Md : Rowman & Littlefield Education, 2006. 162 p.
7. Handbook for MBChB Personal Tutors. URL: <https://www.sefce.net/media/uploads/1464948196.pdf> (дата звернення: 12.05.2022).
8. Institute for Productive Learning in Europe. URL: <https://iple.de/infos-fuer-paedagoginnen/> (дата звернення: 10.07.2022)
9. Falchikov N. Learning Together: Peer Tutoring in Higher Education. London: Taylor&Francis Ltd, 2002. 334 p.
10. Omerogullaria M. Effectiveness of private tutoring during secondary schooling in Germany: Do the duration of private tutoring and tutor qualification affect school achievement? *Learning and Instruction*. Vol. 66. 2020.
11. Nunes M. B., McPherson M. The Role of Tutors as an Integral Part of Online Learning Support. Third EDEN Research Workshop, Oldenburg, Germany, 2004. URL: https://eprints.whiterose.ac.uk/999/1/Maggie_MsP.html (дата звернення: 10.07.2022)
12. Religa J. Przewodnik metodologiczny dla mentorów i tutorów, Instytut technologii Eksploatacji — PIB, Radom, 2011. S. 18-26.
13. What is Productive Learning (PL)? Productive Learning and the Common Understanding in PROVED. URL: <https://www.iple.de/PROVED/documents/teacher/What%20is%20PL.pdf> (дата звернення: 10.07.2022)

Шкурко І.І.,
кандидат педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки
Педагогічного факультету
Національного педагогічного
університету імені М. П. Драгоманова,
м. Київ, Україна

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК О. Г. МОРОЗА “ПРОФЕСІЙНА АДАПТАЦІЯ МОЛОДОГО ВЧИТЕЛЯ - ОБЕРІГ ПАМ’ЯТІ”

Анотація. У навчальному посібнику акцентується увага на важливості історико-педагогічних знань у формуванні особистості учителя в контексті європейських вимог, ґрунтовно досліджуються теоретичні й методичні проблеми адаптації молодого вчителя, визначено пріоритетні явища адаптації, обґрунтовано функції і показано структуру професійної адаптації випускника закладу вищої педагогічної освіти.

Abstract. The textbook focuses on the importance of historical and pedagogical knowledge in the formation of a teacher's personality in the context of European requirements, comprehensively examines the theoretical and methodological problems of adaptation of a young teacher, highlights the priority phenomena of adaptation, substantiates the functions and structure of professional adaptation of a university graduate.

Актуальність теми. В Україні досить помітна тенденція переорієнтації характеру і змісту освіти дорослих. Пріоритетними проблемами є методологічні і дослідницькі. Інтенсивно розвивається педагогіка вищої школи, яка концентрує увагу на вищих рівнях навчання та виховання дорослої людини. Без сумніву, джерелом розвитку педагогіки вищої школи є педагогічна спадщина минулого, у тому числі навчальний посібник О.Г.Мороза “Професійна адаптація молодого вчителя” основний зміст якого не втратив своєї актуальності і на початку третього десятиліття XXI століття.

Ступінь розроблення. Актуальні проблеми педагогіки вищої школи широкомасштабно почали досліджувати у 70-х-90-х рр. минулого століття українські і зарубіжні вчені-Алексюк А.М., Дем’яненко Н.М., Ніколенко Д.Ф., Мороз О.Г., Левченко М.В. та ін.

Наявні вагомі здобутки у розробці фундаментальних проблем вищої школи допомогли розкрити закономірності навчання і виховання студентів, їх професійного становлення та особистісного зростання. Детально вивчено загальнопедагогічні, а також дидактичні передумови формування професіоналізму та педагогічної майстерності викладачів закладів вищої освіти.

Мета. Проаналізувати малодосліджену наукову роботу О.Г.Мороза “Професійна адаптація молодого вчителя”, яка до того ж, недостатньо включена дослідниками проблем вищої школи в науковий обіг, а також ідеї з проблем професійної адаптації у 80-х роках ХХ століття, які допоможуть майбутнім учителям глибше